

Lencsevégen az MME Nomenclator Bizottsága

Idén tíz éve annak, hogy az MME Nomenclator Bizottsága mai formájában megkezdte tevékenységét. Az 1998-as év azonban nem csak az évfordulóról lesz nevezetes, hanem azért is, mert idén jelenik meg a *Nomenclator*, a hazánkban előfordult madárfajok névjegyzékének újabb kiadása. Mivel e bizottság tevékenysége és céljai talán nem mindenki számára ismertek, e jeles év kapcsán időszerű, hogy munkánkról a *Madártávlat* hasábjain is tájékoztatást adjunk.

Hazánk korábbi madár-névjegyzékeinek előkészítése során csak a kézirat összeállításának idejére állt össze egy ideiglenes bizottság. Az első állandó bizottságot Dr. Keve András, a *Nomenclator* két korábbi kiadásának szerkesztője hívta életre a hazai madárritkaságok adatainak hitelesítése céljából. A névjegyzék 1985-ös kiadásának függelékét már a három tagú Nomenclaturai Állandó Bizottság írta alá, mely azonban Keve halálával tevékenységét is szüneteltette. A Bizottságot 1988-ban szervezte újra dr. Bankovics Attila hét fővel.

A Bizottság tagjai (jelenleg heten) társadalmi munkában tevékenykednek. Az új tagokat rendszeres időközönként a Bizottság szavazással választja ki a jelentkezők közül, a lemondásuk vagy tíz éves mandátumuk lejárta következtében leköszönő tagok helyére.

Az MME NB egyik legfontosabb feladata *Magyarország madár-névjegyzékének*, a *Nomenclator*nak időnkénti korszerűsítése és rendszeres megjelentetése, de ezzel kapcsolatban állandó feladata a hazánkban ritkán előforduló vagy alkalmi fészkelő madárfajok előfordulási, illetve költési adatainak gyűjtése és hitelesítése is. A névjegyzék kapcsán a Bizottság döntéseket hoz rendszertani kérdésekben és a hazai madárfajok hivatalos nevét illetően is.

A névjegyzék korábbi kiadásai során ritka fajok bizonyított előfordulásának jószerével csak elejtett példányokat tekintettek, az észlelésekre „meg is figyelték” kommentárral utaltak. Már Keve is felvetette 1985-ös *Nomenclator*ában, hogy a jövő útja az elfogadott megfigyelések teljes értékű adatként való szerepeltetése lesz. Ha nem lenne illegális és etikátlan a madárritkaságok elpusztítása, akkor is sok adat elveszne a tudomány számára, mivel (szerencsére) manapság jóval többen rendelkeznek megfelelő távcsövekkel, mint apró madarak elejtésére alkalmas lőfegyverekkel. Ugyanakkor a megfigyelések nagy hátránya a múzeumi példányokkal szemben, hogy utólag nehezen ellenőrizhetők. Csehországban például néhány éve egy egyetemi kollekción szigorlat során szúrta ki egy jószemű diák, hogy egy furcsa cankó van a meghatározandó preparátumok között: mint kiderült, ez egy észak-amerikai cankófaj, a *Tringa melanoleuca* első ottani adata volt. Megfigyelések kapcsán hasonló korrekcióra csak akkor kerülhet sor, ha az észlelést rögzítik, a madárról rajzokat, leírást, fénykép- vagy hangfelvételt készítenek, melyek ismereteink bővülésével újra elővehetők és elemezhetők. Ezért gyűjti és archiválja az MME NB a nemzetközi gyakorlatnak megfelelően a madárritkaságokon észlelt bélyegekről és a megfigyelés körülményeiről készült jelentéseket, illetve tagjainak szavazatai révén elbírálja, hogy a leírás alapján valóban elfogadható-e az észlelt egyed az adott fajnak vagy alfajnak. Amennyiben a legkisebb kétség is felmerül, az adatot nem hitelesíti a Bizottság, hogy megelőzze bizonytalan vagy téves adatok megjelenését az irodalomban. Ez hasonló a tudományos szakfolyóiratok gyakorlatához, melyek a beérkező kéziratok esetében a kutatási eredményekből levont következtetések helyességét két-három független lektorral ellenőriztetik a közlemény publikálása előtt. Az egyes hazai madártani folyóiratok szerkesztőbizottságaitól nem várható el, hogy idejüket megfigyelések hitelesítésére áldozzák, másfelől egy jelentést esetleg több szerkesztőségnek is egymástól függetlenül el kellene bírálnia. A Bizottság a hitelesített, illetve az el nem fogadott adatokat éves jelentésében rendszeresen közlésezi.

A Bizottsághoz intézett, rendszeres kérdés, hogy miért van szükség a hitelesítés

procedúrájára, és miért nem fogad el automatikusan valamennyi, megbízható és jó szaktudású megfigyelők által is látott madarat. Nagyon nehéz lenne objektív mércét húzni a fajismeret megítélésénél, de bármennyire is alapos ismeretekkel rendelkeznek egy megfigyelő, a szubjektív megítélés adta tévedés nem küszöbölhető ki. Többször előfordult, hogy olyan adatokat sem hitelesített a Bizottság, melyet annak egy-két tagja ugyan személyesen is látott, de a határozás az észlelt bélyegek alapján még így sem volt megnyugtató a többi tag számára. Az adatok egységes megítélése céljából tehát a Bizottság egy adatot sem fogad el csupán a megfigyelők személye alapján, különösen, ha arról nem érkezik dokumentáció (küllemi leírás, fényképfelvétel, terepi rajz stb.).

Egy másik probléma, hogy sokan úgy gondolják, a bírálat során azt vizsgáljuk, hogy a megfigyelő ismeri-e az adott fajt. Így csak könyvek leírásaira hivatkoznak, esetleg a faj egy példányát leírják, a további példányok esetében csak az észlelés dátumát közlik. Máskor valószínűsíthető vagy akár biztosra vehető, hogy a mellékelt leírás vagy rajz egy határozókönyv alapján készült és nem a megfigyelt madár jegyeit tünteti fel. A jelentésnek ezzel szemben az adott egyeden észlelt jegyeket és bélyegeket kell tartalmaznia a megfigyelés körülményeivel egyetemben. Így egy fajta „vértelen” madárritkaság-gyűjtemény áll össze a jelentésekből, a megfigyelt példányok egyedi jegyeivel.

A Bizottság újabb felvállalt tevékenysége az alkalmi fészkelő fajok költési adatainak hitelesítése. Bár itt általában rendszeres átvonuló fajok eseti költéséről van szó, ez esetenként legalább olyan nehéz határozási problémát okozhat, mint egy tengerentúli madárritkaság esetében. Példaként megemlíthető a sárgalábú sirály *cachinnans* alfajának első bizonyított költése Magyarországon. Más esetekben a költés tényének bizonyítása okozhat gondot. Egy fiókákat etető madárritkaság esetleg csak betársul egy gyakoribb faj párja mellé, és a nem kellő alaposságú megfigyelésből téves következtetések vonhatók le. Hangsúlyozzuk azonban, hogy itt az alkalmi költőfajok adatait bíráljuk, ritka, de évről évre rendszeresen, ugyanott költő fajok adatait az MME más programjai keretében gyűjtik (pl. a Ritka és Telepesen fészkelő fajok Monitoring vizsgálata - RTM - vagy a Ragadozómadár-védelmi Szakosztály állományfelmérése során).

A hazánkban ritka kóborlóként vagy alkalmi fészkelőként megjelenő fajokról (melyek listáját az MME NB időről időre közzéteszi, legközelebb várhatóan a *Túzok* 1998/1 számában) - akár friss, akár régebbi észlelések esetében - a Bizottság érdeklődéssel várja a határozás során észlelt bélyegekről készült fényképfelvételeket, leírásokat, terepi rajzokat, melyeket az MME NB titkárához, Schmidt Andrásához (1121 Budapest, Költő u. 21.) kérünk eljuttatni. Jelentőlapok igény esetén az MME NB titkárától vagy más tagjaitól szerezhetők be. Egyúttal itt fordulunk mindazon szakfolyóiratok szerkesztőihöz, akik korábban esetleg nem hitelesített adatokat is leközltek lapjukban, hogy a jövőben csak a Bizottság által elfogadott adatokat publikáljanak. Ezzel kiküszöbölhetővé válik, hogy az irodalomban tévesen meghatározott madarokról jelenjék meg adat.

Akik tevékenységünk kapcsán további részletekre is kíváncsiak, azoknak figyelmébe ajánljuk a rövidesen megjelenő Magyarország madarainak névjegyzékét, továbbá szeretettel meghívjuk, hogy tekintse meg honlapunkat a http://www.c3.hu/~mme_nb.htm címen.

Dr. Magyar Gábor
az MME Nomenclator Bizottsága nevében

Dr. Magyar Gábor (1998): Lencsevégen a Nomenclator Bizottság. **Madártávlat** 1998. március-április. 15-16.